

"Cennetin sekiz tabakası birbirinden yüksek oldukları halde, umumun damı Arş-ı zamdır." Cennetin hilkatı ve yaratılışı hususunda mekân açısından neler söylenebilir?

Birçok ayette iyilere vaad edilen cennetin çoğul şekliyle kullanıldığına bakılırsa, birden fazla tesisin bulunduğu ve her mümine bir mesken hazırlandığı anlaşılır.

Cennetin göklerin ve yerin "**arz**"ı kadar olduğunu ifade eden ayetlerin (*Âl-i İmrân, 3/133; Hadîd 57/21*) tefsiri için şu farklı görüşler ileri sürülmüştür:

1. Cennetin tasavvur edilemeyecek kadar geniş olduğunu ifade eden bir benzetmedir. Buna göre arz "en" yani genişlik demektir. Bir alanın dar cephesini genellikle onun genişliği oluşturduğuna göre cennetin uzunluğu bu teşbih çerçevesinde çok daha fazla olacaktır.

2. Cennet, dünya hayatında insanoğlu tarafından kavranabilen kainat kadar değerlidir. (*Râzî, IX, 5-6*)

3. Madde âleminin insan idrakine sunuluşu gibi, cennet de onun bilgi ve idrakine sunulmuştur. (*Şa'rânî, II, 165-166*)

Cennetin mekân olarak konik şeklinde olduğu ifade edilebilir. Yani, altı daire ve üstü sivrilerek bir noktada birleşen, huni şeklinde olan demektir. Bunu, koni şeklindeki bir dağın etrafında birbirinden yüksek surlu dairelerin aynı güneşi görmelerine ve birbirlerine perde olmamalarına benzetebiliriz.

Cennette insanların beraber bulunmaları, ayrı ayrı cennette yaşamalarına engel teşkil etmez. Çünkü aldıkları zevkler ve faydalanma oranları aynı değildir.

Meselâ, çok güzel ve manzaralı bir bahçede, her türlü lezzetleri içinde barındıran yemeklerin, sofraların hazırlandığını düşünelim. Burada maddî, manevî bütün duyguları okşayacak ve memnun edecek nimetler bulunsun.

Bahçeye iki dost birlikte girerler. Bunlardan **birincisi** daha iyi koku alıyor, sanattan, renklerin ve şekillerin dilinden anlıyor olsun. **İkincisinin** ise, bu tür yeteneklerinin olmadığını düşünelim. Elbette, her ikisi de kendilerinden geçercesine mutlu ve zevkli bir gün yaşasalar da birinci kişi diğerinden çok daha fazla istifade etmektedir. Yeryüzünde bu böyle olduğu gibi, aynı sır ahirette de geçerli olacaktır. Cennette dostlar bir arada oldukları halde, herkes kendi istidatları oranında hissesini alır. Hiç kimse diğerinin ne kadar zevk aldığını bilmediği için, en fazla kendisi mutluymuşçasına daimî yaşar. ([bk. Sözlere, Yirmi Sekizinci Söz](#))